

נאר של נייר

סיפור חייו והוצאותו להורג של גרי גילמור כפי

שהובא בידי נורמן מיילר ב"שירת התליין" * "בגליל בתלחי".

גיבור יוסף נפל" * המשורר מאגודת "צערי בעלי חיים"

תרגום

עקידה אמריקאית

דמינו לכם מצב, שבו קיים במדינת ישראל עונש-מוות שכימעט אינו מוצא אל המועל. תארו לכם רוצח ישראלי שרצח שני עובדי תחנת-דלק ונידון על פשעו למות, בידיעה שפסק-דין זה לא ימומש כלל. אבל אותו רוצח מחליט להתל בכל המערכת המשפטית והמוסרית ותובע משלטונות המדינה לבצע את גזריהדין שהוטל עליו. דמינו את העצומות של יפי הנפש ואגודות לזכויות האדם למיניהן, ואת השערוריה והמתח הציבוריים העלוי לים לבוא בעיקבות תביעה שכזאת.

בקיץ 1976 ירה גרי גילמור, בדם קר, בשני בני אדם. עד לאותו זמן הוא היה גנב קטן, שבילה חלק גדול מ-35 שנותיו במוסדות ובבתי-כלא. רק שלושה חודשים לפני מעשי הרצח שוחרר על-תנאי וחזר אל מישפחתו בסולט-לייק סיטי, מדינת יוטה, ארצות-הברית. אחרי שצולף פסיכיאטרים קבע שגילמור שפוי בדעתו, הוא נשפט ונידון למוות. במקום שבו לא הוצא אדם להורג במשך עשור שנים, גילמור בשם גיבו. והקטע השני מתאר את סוכנו של גילמור, לורנס שילר, ואחרים הצופים בהוצאתו-להורג:

על פני 1023 עמודים, מגולל הסופר ה-אמריקאי המעולה נורמן מיילר (העידון) מים והמתים) בסיפורו שירת התליין את סיפור חייו והוצאתו להורג של גרי גיל-מור. הספר זכה, ובצדק, למחמאות מצד הביקורת, ואחד המבקרים האמריקאים השווה אותו להחטא ועונשו של פיודור דוסטויבסקי.

שירת התליין הוא מעשה יצירה תיעודי מרתק, הבוחן שאלות של מוסר ועונש, מי ציג ככלי ריק את מערכת המישפט האמי ריקאית ובעיקר הופך לאני מאשים מדהים למערכת בתייהסוהר ושיטת הענישה המקרי בלת של ארצות-הברית והעולם-המערבי, עד לכדי הצגת גילמור כקורבנה של אמי ריקה.

נורמן מיילר חושף בשני הכרכים של סיפורו מירקם מדהים של עולם קשוח ו-פשוט שבו חי גיבורו, ומוליך אותו עד להוצאתו להורג. גילמור הוא בבחינת גיי בור קיומי, שהקורא בראשית עמודי הספר בו וסולד ממנו, אך בהמשך נופל שבי בקסמיו. הוא אינו פושע פרימיטיבי, החי בעולם של יצרים אפלים, אלא קורבן של שיטה של מערכת, בעל פוטנציאל אישי ושיכלי, שאינו נופל מזה של פרופסור ממוצע במכללה אמריקאית. או באוניברסיטה ישראלית. גילמור ניחן, בנוסף לשכי-לו, ברגש מדהים, שאותו ניתן לאמוד בקשר בהיגשי שהוא יוצר עם חברתו, ניקול, בת ה-20.

אלף וכמה עמודי סיפורו של מיילר, הינם בבחינת סאגה מדהימה בנושא החיים ו-המוות, שבה השקיע סופר מעולה זה את מיטב מיומנותו. הספר כתוב במישפטים ובתיאורים קצרים, בדומה לסרט תיעודי.

* נורמן מיילר — שירת התליין; עברית: עמשי לוין. הוצאת זמורה ביתן; 2 כרכים; 1023 עמודים (כריכה קשה).

העובר על קשת שלמה של עדים ונפשות, וסיפור הוצאותו-להורג של גרי גילמור היה חלק מהם. בכרך הראשון, מציג מיילר את שובו של גילמור מבית-הכלא לעיר המורמונית שמרנית, שבה מתגוררים בני-מישפחתו. חלק זה הוא בבחינת השקט שלפני הסערה, ובונה את הדמויות, המשתתפות מאוחר יותר בדראמה על חייו ומותו של גרי גיל-מור.

גילמור, שאחרי יציאתו מבית-הכלא כה חסר ביטחון, עד שאין הוא מסוגל אפילו לרכוש זוג מיכנס ל'יוזים בחנות, בשל חוסר ביטחונו, לומד בהדרגה להתאים עצמו למציאות האפורה החיומיומית של החיים. כאן חושף מיילר את גדול הסקופים של שירת התליין, והוא, שגרי גילמור הינו בעצם נכדו של ה'הידני הגדול', הקוסם הלהר טוטן, שהיה לאגדה בחייו ובמותו, וגרי גילמור זכה לרשת מסבו את האמונה העצומה בכוחות עצמו. מיילר חושף את פרשת ה'הידני הגדול', אך מוליך את קורא למסקנה שגילמור נמנע מלדבר, או להזכיר את סבו, רק כדי להשאיר את אור הזרקורים על עצמו.

את חייו של גילמור והסערה שבעקבות המתתו, מביא מיילר בלשון תיאורית עשיר רה, שהיא בבחינת מהפיכה ספרותית. ה' מעידה על עלייתו של המרכיב התיעודי בספרות העולמית. מצד אחד תיאורים המבוססים על מאות סירטי קול, שבהם הוקלטו עשרות אנשים, ומהצד השני מיכ-תבים, עדויות ומימסכים שונים הקשורים בפרשת חייו והוצאתו להורג של גרי גיל-מור. את כל המרכיבים האלה מאחה מיילר בטיט נוקשה של יכולתו הספרותית. הוא מצליח לתאר את ארצות-הברית הבורה, המתבוססת בקיא של עצמה בתוככי היבשת הגדולה. לא אמריקה האקדמית והירוקה, אמריקה של החוף המזרחי החיה בצל התר-

בות האירופית. עולמם של בני הכת המורי-מונית חושף לפני הקורא עולם מתמיה ו-מחריד של חומיניסטים נוסח ארצות-הב-רית, שמטרונתם ודתייתם מדהימים.

הכרך השני של שירת התליין הופך ב-הדרגה מסיפור חייו והוצאתו להורג של גרי גילמור, לסיפור הקירקס האמריקאי הגדול. זה סיפורה המחריד של אמריקה המשוגעת, ההופכת כל אירוע למעין סופר-מרקס ענקי, המושך אליו משוגעים מכל רחבי היבשת, כשמקום האירוע הופך למר-

סופר מיילר הקירקס האמריקאי הגדול

קד החדשות העיקרי של צפון היבשת. המאבק בין מפיקי טלוויזיה לרכישת הזכר יות על סיפור חייו והוצאתו להורג של גילמור הופך לדראמה צינית ומחרידה, כאשר מצד אחד ניצב אחד מגדולי המפיקים של ארצות-הברית ר'יוויד אסקינג'ד ומהצד האחר לורנס שילר, מי שהיה ב-עבר הרחוק צלם של הליף, אשר התמחה כבר ברכישת זכויות הסרטה מאירועים אמריקאיים דומים.

לורנס שילר שובר את השוק בעזרת הסכומים שהוא מציע לגילמור ולנציגיו מחוץ לכלא, עבור הבלעדיות של סיפור חייו והוצאתו-להורג. התיאור שבו הוא מור כר סיפורים ופירווי סיפורים לעיתונות האמריקאית העולמית, המערכת העצומה שהוא מפעיל, מתוך כוונה לתעד את סי-פור חייו והוצאתו להורג של גרי גילמור — הם אמריקה. מיילר מצליח, בכישרונו הנדיר, להשכיח את סיפורו האישי של גרי גילמור, ולהפוך את שירת התליין (למרות שהשורה מתבחינה הערכית ליצירות כמו ארצות-הברית של ג'ון ד'וס פאסוס, ענבי זעם של ג'ון פסיינבך ושאר יציי-רות'מופת של הסיפורת האמריקאית.

גז צחוק בתא הגזים

ציטוטון

שלוש יריות, מצפה לארבע. נרפו של גרי לא ניתר. אף הכיסא לא זו, ושיילר המי תין לירייה הרביעית ורק אחרי-כך הסתבר לו כי שתיים נזרו כנראה בזימנית. נואל ווסון ניסה להביט בגרי בנקודה זו, אבל לא יכול היה לראות דבר ממקום עומדו מאחורי הקהל, ויצא כדלת לפני כולם והלך היישר אל מבונתו שהנתה ליד 'כרי' מחון מוערף, נכנס לתוכה ונסע משם. היו שם כתבים שראינו אנשים והיו שם צלמים, אבל הוא לא עצר. הוא לא רצה לדבר עם אף אחד.

"ורן שמע רק קול התפוצצות גדולה. כשוה קרה, גרי אף לא הניד אצבע, לא רטט קל. ירו השמאלית אף לא נעה, ו' אחרי-כך, אחרי שהיא נורה, ראשו נע קדימה, אבל הרצועה החזיקה את ראשו וקפץ, ואחרי-כך היר ה'זמנית התרוממה אפראם באוויר ואפראם צתה כאילו כדי לומר: 'העניין נגמר, רבותי'. שילר חשב שהתנועה הזאת עדינה כאצבעותיו של פסנתרן המנבחה ידו טרם שיניח אותה על המענענים. דם החל לזרום דרך החול-צה השחורה וניתר על המיכנסים הלכנים והתחיל לטפטף לריצפה בין רגליו של גרי, וריח אבק-השריפה התפשט בכל פי-נה. ואז התעקטמו האורות, רשילר האזין לטיפטוף הדם. הוא לא היה בטוח אם אכן הוא יכול לשמוע אותו מטפטף, אבל הוא חש את הטיפטוף, ודומה היה ששם הדם מתרוממם ולישאים החיים כנפשו של גיל-מור כעשן..."

אומר לכיתת-היורים? 'אני' אמר גיבו 'מבקש מהם אבודת-למנו'. הם התגלגלו מצחוק כמו היה שמתרצצת כמעגלים ו' הילכת ונחלשת..."

הקטע השני: "סמנ'ר אמר לעצמו: 'אני מקוה ש' אני לא אתמטט ואפול'. ירו הורמה לגונן איכשהו על ראשו. ולמרות צמרי-הגנפן, הוא שמע קול נשיי מה כדור וראה את קני-הרוכס מבצבצים ומז' דקרים מן החרי' כים שבזיולון. הוא היה מונועץ כראותו כמה קרובים הלועים אל הקורבן. הם בחללם לא רצו להחטיא. נעשה הכל דיי טוב כל-כך, ש' תשומת-לבך הי' תמקדה בספרים גם בעל כורחך. למרות צמרי-ה' גפן, שמע רון את הלהישהת הללו: 'אחת, ו'שתיים, והלהישה 'שלוש' לא נשמעה כלל לפני שהרוכס פצה פיהם: 'כס. כס. כס.' התכצחהו רמז שהעבירה חלחלה. שריר רטט: ההתכווץ מושכמו של רון ועד תחתית גזו. אגד שלם של שרירים בעויות. שילר שמע

רוצה גיבור תליה בחבל גומי

שני קטעים אופייניים מתוך סיפורו ה-מעולה של נורמן מיילר שירת התליין (ראה: תרגום) שתורגם ופורסם החדש בעברית, מעידים על עצמתו ויכולתו ה-תיאורית של מיילר. הקטע הראשון מספר על יריות שרוקם הנידון למות, גרי גילמור, בתא-הכלא עם מלשין מישטרתי בשם גיבו. והקטע השני מתאר את סוכנו של גילמור, לורנס שילר, ואחרים הצופים בהוצאתו-להורג:

בלילה הזה היה גילמור מוכן להתנף את היר שלו בשביל להמציא איזה בדיחה טובה. מוכן לכרות את הראש שלו ולהי-שים לך אותו אם רק יצליח פוי להמציא חוכמות משוגעות. 'מהי הבקשה האחרונה הכי טובה שאתה יכול להמציא כשהולכים לתלות אותך?' הוא שאל, ענה: 'תשתמשו בחבל גומי'. עישה את עצמו מקפץ בקצה החבל, הוא העלה הכעת זעה מערצה על פניו ואמר: 'חושב שאני אתנוכך קצת'. גיבו חשב ששוער מעט ישתין כמובניםים. 'מהי' שאל גילמור, 'הבקשה האחרונה שלך כשמנכספים אותך לתא הגזים?' הוא המתיץ. גיבו התנשם והתנשף. 'זה כדור', גילמור אמר, 'תבקש מהם שיכניסו ליטכ נו צחוק. זה מספיק' אמר גיבו, 'בשביל לחניק אותך'.

האמת, שהוא עצמו כמעט נתקם מהליחה שלו. הששוער מילא את הגרון שלו בליחה סמיכה תנוולית כמו של צדפות. הבחור עם סרי-הליחה. גילמור שאל: 'מה אתה